

DOI: 10.17234/SRAZ.65.32

UDK: 811.135.1'367.633:811.163.42

Review article

Primit la 7 iulie 2020

Acceptat pentru publicare la 25 noiembrie 2020

Valori ale prepozițiilor în, din, la, de la în română și echivalentele lor în croată

Clara Căpățînă
Universitatea din București
clara.capatina@lls.unibuc.ro

În lucrarea noastră ne propunem să prezentăm câteva dintre caracteristicile generale ale prepoziției în română și în croată, precum și restricțiile de caz și de articulare la care se supun complementele realizate prin nominal în cadrul grupului prepozițional. Vom analiza, de asemenea, unele trăsături semantice ale prepozițiilor *în, din, la, de la*, dat fiind că prepozițiile pot avea mai multe sensuri contextuale (interioritate, localizare, direcție, punctul final al unei mișcări în spațiu, nuanță finală etc.), precum și situațiile de echivalență în croată a prepozițiilor menționate. În acest demers comparativ al nostru vom utiliza, pe lângă exemplele din literatura de specialitate, și exemple din opere literare ale unor scriitori români traduse în croată sau exemple proprii.

Cuvinte cheie: prepoziții, cazuri, articol, limba română, limba croată

1. Prepoziția în română și croată – caracteristici generale și clasificare

Principalele caracteristici ale prepoziției, ca o clasă de cuvinte neflexibile, sunt reprezentate de marcarea unei relații de subordonare între două componente ale propoziției, de încadrarea într-o structură ternară (*Merge la concert.*¹ *Ide na koncert.*), precum și de formarea împreună cu termenul care îi urmează a unui grup prepozițional care se subordonează celui de-al treilea termen (regent) al structurii (GALR I 2005: 607).

Din punct de vedere al rolului semantic și sintactic pe care îl au, prepozițiile pot fi clasificate în *lexicale* și *funcționale*. Așa cum menționează GBLR (2010: 323), prepozițiile lexicale participă semantic la stabilirea tipului de relație (locativă, temporală, finală etc.) dintre termenul subordonat prepoziției și centrul grupului sintactic în care se include grupul prepozițional, iar cele funcționale (*a, de, la, pe*) sunt vide semantic și au doar un rol gramatical. Pană Dindelegan / Dragomirescu / Nedelcu (2010: 198) menționează și un al treilea tip de prepoziții, cele *semilexicale*, care se apropie mai mult de prepozițiile lexicale când accentuează sensul

¹ În cazul în care nu este menționată sursa, exemplele ne aparțin. Traducerea exemplilor care nu sunt date din opere literare ne aparține.

regentului (*a apela la* 'apelirati na, pozivati se na', *a se asocia cu* 'udružiti se s') și de prepozițiile funcționale atunci când au un sens mai abstract (*a consta în* 'sastojati se od', *a depinde de* 'ovisiti o').

În gramaticile croate este, de asemenea, subliniat rolul sintactic al prepoziției și sensul său relațional, prin urmare vom menționa aici doar definiția dată de Silić / Pranjković (2005: 242), potrivit căreia prepoziția este o clasă de cuvinte neflexibilă care indică relațiile dintre obiecte și evenimente. Din punct de vedere semantic, Silić / Pranjković (2005: 245) clasifică prepozițiile în dimensionale, care indică o dimensiune (spațiu sau timp), și nedimensionale, care se referă la raporturi logice mai complexe precum modul, cauza, consecința, condiția, concesiya etc.

În ceea ce privește topica, în română prepoziția stă întotdeauna înaintea termenului subordonat (*Merge la serviciu. Ide na posao.*). Această topică este valabilă și pentru majoritatea prepozițiilor din croată, cu câteva excepții, așa cum menționează Silić / Pranjković (2005: 244), și anume prepozițiile *radi* 'în vederea, pentru', *unatoč* 'în ciuda', *usprkos* 'în ciuda', care pot sta după termenul subordonat. Dăm aici un exemplu: *Neke su stvari svemu usprkos ostale nepromijenjene. Unele lucruri au rămas neschimbate în ciuda a toate.*

2. Prepoziție + nominal

Împreună cu termenul subordonat, denumit *complement* în GBLR (2010: 324), prepoziția formează un grup prepozițional care se încadrează într-o unitate sintactică superioară prin subordonarea față de termenul regent. În cazul grupului prepozițional, complementele pot avea mai multe realizări (nominal, adjectiv, verb, alt grup prepozițional sau prepoziție). În lucrarea noastră vom prezenta doar complementele realizate prin nominal, care se supun unor restricții de caz sau de articulare.

2.1. Restricții de caz

În română, cele patru prepoziții (*în, din, la, de la*) care constituie obiectul cercetării noastre impun nominalele cazul acuzativ:

(1) *Mergem la școală / la facultate. – Idemo u školu / na fakultet.*

(2) *Acum suntem la școală / la facultate. – Sada smo u školi / na fakultetu.*

În croată, în prepoziția echivalentă pentru exemplul (1) substantivele sunt la cazul acuzativ, iar pentru exemplul (2), în prepoziția echivalentă substantivele sunt la cazul locativ, aceste două cazuri aflându-se într-o relație de opoziție spațială. Grupurile prepoziționale cu nominalul în acuzativ presupun dinamicitate (mișcare, acțiune), în timp ce grupurile prepoziționale cu nominalul în locativ presupun staticitate, excluzând total dinamicitatea (Pranjković 2016: 14). Această situație reprezintă, de fapt, o dificultate pentru vorbitorii de limbă română în învățarea limbii croate, dat fiind că în ambele exemple substantivele

sunt la acuzativ în română, în timp ce în croată sunt la cazuri diferite (acuzativ, respectiv locativ).

Prepoziția *la* poate marca în română și relații cazuale de dativ, fiind în acest caz o prepoziție funcțională. Folosirea ei este obligatorie în situația în care, indiferent de registrul stilistic, primul component al grupului este invariabil sub aspectul cazului (GBLR 2010: 60): *Dau la trei băieți. Dajem trojici dječaka*. Această utilizare pentru marcarea relației de dativ este însă facultativă atunci când primul component al grupului este variabil sub aspectul cazului (GBLR 2010: 60):

(3) *A trimis vederi la acești prieteni. – A trimis vederi acestor prieteni.*

Poslao je razglednice ovim prijateljima.

Și le-am dat la toți. (Lăzărescu, 162)

I svima sam dao. (Lăzărescu, 156)

Exprimând relația de genitiv, prepoziția *la* se întâlnește în construcții care aparțin registrului popular și familiar și pe care norma literară le consideră incorecte: *urmările la secetă – posljedice suše, tivul la rochia asta – rub ove haljine, ușa la casă – vrata kuće* (GBLR 2010: 60). Echivalentul în croată al acestui tip de construcții este un adjunct substantival genitival.

2.2. Restricții de articulare

Având în vedere faptul că limba croată nu cunoaște categoria articolului, articularea substantivului în grupuri prepoziționale în română reprezintă în general o problemă pentru vorbitorii croați. Presentăm aici câteva situații referitoare la determinarea sau nedeterminarea substantivului în grupuri prepoziționale în română. De obicei, substantivul este fie nedeterminat, fie determinat cu articol nedefinit în grupurile prepoziționale cu regim cazual de acuzativ, alcătuite din prepoziție și substantiv (GALRI 2005: 76): *Se așază la masă. – Sjednu za stol. Se așază la o masă. – Sjednu za (neki) stol.*

Mai rar, substantivul are articulare definită atunci când desemnează nume de rudenie, persoane unice pentru vorbitor (*Mă duc la mama. – Idem mami. Vin de la bunica. – Dolazim od bake.*) sau nume de funcții și demnități: *Plec la împăratul. – Idem caru. Ajung la popa. – Stizem svećeniku.* (GALRI 2005: 77).

În grupurile prepoziționale în care substantivul este însoțit de adjuncți (antepuși sau postpuși), articularea se face după regulile impuse de vecinătățile substantivului în cadrul grupului (GALRI 2005: 77): *Stă la masă. – Sjedi za stolom. Stă la această masă. – Sjedi za ovim stolom. Stă la masa de lângă fereastră. – Sjedi za stolom pokraj prozora.*

3. Prepozițiile în, la / u, na

În însușirea unei limbi străine, prepozițiile creează o serie de dificultăți în ceea ce privește înțelegerea și folosirea lor. Pentru a da doar un exemplu, în română avem un substantiv (*piață*) care poate fi folosit cu trei prepoziții (*în, la, pe*) care impun acuzativul (4), în timp ce în croată avem trei substantive

(trg, trznica, trziște) la acuzativ sau locativ, precedate de o singură prepoziție, respectiv *na* (5):

(4) **În piața** centrală se vor organiza mai multe evenimente.
Vinde fructe și legume **la piață**.
Cum poți găsi angajați competenți **pe piața** muncii?

(5) **Na glavnom trgu** organizirat će se više događanja.
Prodaje voće i povrće **na tržnici**.
Kako pronaći kompetentne zaposlenike **na tržištu** rada?

În ceea ce privește prepozițiile *în* și *la*, ne vom opri asupra câtorva situații de echivalență a lor în croată. Astfel, celor două prepoziții le poate corespunde una singură în croată, *u* sau *na*. Aceasta se explică prin faptul că în română prepozițiile intră în relații de sinonimie sau au o relativă specializare pentru un anumit sens (GALR I 2005: 625): prepoziția *în* se folosește, de obicei cu nume de țări și regiuni (*Plec în Croația.*), iar prepoziția *la* cu nume de localități (*Plec la Zagreb.*). Uneori, și prepoziția *în* se poate utiliza cu un nume de localitate: *S-a născut în / la București.* (GALR I 2005: 625). În croată, în majoritatea cazurilor numele de țări, regiuni, localități se construiesc cu prepoziția *u* (*Idem u Hrvatsku. Idem u Zagreb. Rođen(a) je u Bukureštu.*). Una dintre excepții o constituie situația în care țara este o insulă, și atunci numele țării este precedat de prepoziția *na*: *Konferencija je održana na Islandu. – Conferința a avut loc în Islanda.*

Aceeași echivalență se regăsește și în situațiile în care, folosite cu același substantiv, prepoziția *la* indică locul, punctul final, iar prepoziția *în* interioritatea, spațiul interior (exemplele 6-9). În cazul exemplului (9) trebuie subliniată diferența de utilizare a prepozițiilor *în* și *la* cu substantivul *oraș*, acesta fiind precedat de prepoziția *la* doar în contextul opoziției rural / urban, în care punctul de pornire este satul, iar punctul final este orașul.

(6) Cobor **la** prima stație. – Silazim **na** prvoj stanici.
Aștept tramvaiul **în** stație. – Čekam tramvaj **na** stanici.

(7) Mă duc **la** bibliotecă. – Idem **u** knjižnicu.
Am intrat **în** bibliotecă. – Ušao sam **u** knjižnicu.

(8) Merge **la** sală în fiecare zi. – Ide **u** teretanu svaki dan.
Seara e foarte aglomerat **în** sala de fitness. – Navečer je **u** teretani velika gužva.

(9) Oamenii părăsesc satele și se mută **la** oraș. – Ljudi napuštaju sela i sele se **u** grad.
Ies **în** oraș cu prietenii. – Izlazim **u** grad s prijateljima.

O altă situație de echivalență este cea în care și în română, și în croată avem două prepoziții diferite, respectiv *la* avându-l ca echivalent pe *na* și *în* pe *u*, în funcție de trăsăturile semantice ale prepozițiilor (localizare, direcție, interioritate etc.).

(10) Au lucrat **la** calculator toată ziua. – Radili su cijeli dan **na** računalu.
Au introdus toate datele **în** calculator. – Unijeli su sve podatke **u** računalo.

În fiecare vară mă duc **la** mare. – *Soake godine idem na more.*

Fac baie **în** mare. – *Kupam se u moru.*

Cine bate **la** ușă? – *Tko kuca na vrata?*

Au uitat cheile **în** ușă. – *Zaboravili su ključeve u vratima.*

Poartă ceas **la** mână. – *Nosi sat na ruci.*

Ce ține **în** mână? – *Što drži u ruci?*

(11) **La** țară au rămas mai mult bătrânii. – *Na selu su ostali uglavnom stari ljudi.*

S-a întors **în** țara lui după trei ani. – *Vratio se u svoju zemlju nakon tri godine.*

Dacă în exemplele de la (10) prepozițiile precedă și în română, și în croată aceleași substantive, la exemplul (11) alegerea prepoziției în română depinde de sensurile cuvântului polisemantic *țară* ('mediu rural, sat' și 'teritoriu locuit de un popor, stat'), prin urmare în croată sunt echivalente diferite.

4. Prepozițiile *din, de la / iz, od*

Cele două prepoziții *din* și *de la* se pot grupa în cupluri semantice opozabile cu *în*, respectiv *la*, indicând limitele spațiale, respectiv punctul inițial sau cel final. Pentru prepozițiile *iz* și *od* din croată, Silić / Pranjković (2005: 246) menționează semnificația de spațialitate ablativă.

(12) *După ce au plecat din Iași, domnul Cotiguță și soția lui, doamna Rodica, și-au făcut cruce ori de câte ori au trecut pe lângă o biserică.* (Gheo, 157)

Nakon što su krenuli iz Iașia, gospođin Cotiguță i njegova supruga, gospođa Rodica, prekrstili su se soaki put kad bi prošli kraj neke crkve. (Gheo, 187)

(13) *Venea de la pădure, unde fusese cu școala.* (Lungu, 153)

Dolazila je iz šume, gdje je bila sa školom. (Lungu, 102)

Alte valori pe care le pot avea cele două prepoziții sunt originea, proveniența

(14) sau materia (15) pentru prepoziția *din* și cauza (16-17) pentru prepoziția *de la*:

(14) *Majoritatea sunt fii de țărani din satele mai apropiate.* (Lungu, 151)

Većinom su to sinovi seljaka iz bližih sela. (Lungu, 101)

(15) *Într-o săptămână a fost gata. O biserică din tablă de cinci...* (Lungu, 155)

U tjedan dana bila je gotova. Crkva od lima petica... (Lungu, 103)

(16) *Apare prin gară cu câte-o pungă cu pește – că s-au umplut câmpiile acum de la inundații* (Lăzărescu, 163)

Pojavi se na kolodvoru s pokojom vrećicom ribe, puna su je polja sad od poplava (Lăzărescu, 157)

(17) *S-a certat cu ei de la o fată, pe care a luat-o de nevastă.* (Lungu, 152)

Posvađao se s njima oko djevojke koju je uzeo za ženu. (Lungu, 101)

Prepozițiile echivalente *iz* și *od* din croată sunt și ele prepoziții cu valori multiple. Pe lângă indicarea originii (14) și a spațialității ablativă, ilustrată prin

exemplele (12) și (13), ambele mai pot avea și semnificația de temporalitate ablativă (*Nisu se vidjeli od prošlog ljeta. Nu s-au văzut de vara trecută. Toga se sjeća iz mladih dana. Își amintește de asta din tinerețe.*), indicând momentul din care începe să se desfășoare un eveniment, precum și cea modală sau cauzală (Silić / Pranjković 2005: 247-249). Prepoziția *oko* are și ea, în exemplul (17), o semnificație cauzală.

5. Concluzii

Printre dificultățile pe care prepozițiile le pot crea atât celor care învață limba română, cât și celor care învață limba croată se numără restricțiile de caz, având în vedere faptul că în română cele patru prepoziții care au constituit obiectul cercetării noastre impun nominalelor cazul acuzativ, în timp ce în croată se întâlnește opoziția spațială dintre acuzativ (dinamic) și locativ (static), dar și restricțiile de articulare, dat fiind că limba croată nu cunoaște categoria articolului. În privința echivalențelor în croată, prepozițiilor *în* și *la* le poate corespunde fie o singură prepoziție (*u* sau *na*), fie două prepoziții (*u* și *na*), în funcție de trăsăturile semantice ale prepozițiilor (locul, punctul final, spațiul interior etc.). De asemenea, în română sunt situații în care alegerea prepoziției este impusă de sensul cuvântului, așa cum este cazul substantivului *țară*, care poate fi precedat de prepozițiile *la* sau *în*, cu echivalente diferite în croată (*selo* sau *zemlja*), dar și *piață*, care poate fi folosit cu trei prepoziții în română (*în, la, pe*), în timp ce în croată avem trei substantive (*trg, tržnica, tržište*) cu o singură prepoziție (*na*).

Corpus de traduceri:

- Gheo, Radu Pavel (2008). *Pregătiri de nuntă în Numele mierlei*, Iași: Polirom.
- Gheo, Radu Pavel (2010). *Pripreme za svadbu u Nabokov u Brašovu. Antologija rumunjske postrevolucionarne kratke priče (1989-2009)* [trad. Marina Gessner, Luca-Ioan Frana, Ivana Olujić], Zagreb: Meandarmedia.
- Lăzărescu, Florin (2014). *Trimisul nostru special*, ediția a II-a, Iași: Polirom.
- Lăzărescu, Florin (2012). *Naš posebni izvjestitelj* [trad. Luca-Ioan Frana, Ivana Olujić], Zagreb: V.B.Z.
- Lungu, Dan (2008). *Buldozeristul în Proză cu amănuntul*, Iași: Polirom.
- Lungu, Dan (2010). *Buldozerist u Nabokov u Brašovu. Antologija rumunjske postrevolucionarne kratke priče (1989-2009)* [trad. Marina Gessner, Luca-Ioan Frana, Ivana Olujić], Zagreb: Meandarmedia.

Bibliografie:

- GALR = Guțu-Romalo, Valeria (coord.) (2005). *Gramatica limbii române, vol. I. Cuvântul*, București: Editura Academiei Române.
- GBLR = Pană Dindelegan, Gabriela (coord.) (2010). *Gramatica de bază a limbii române*, București: Univers Enciclopedic Gold.

- Pană Dindelegan, Gabriela / Dragomirescu, Adina / Nedelcu, Isabela (2010). *Morfosintaxa limbii române*, București: Editura Universității din București.
- Pranjković, Ivo (2016). *Gramatika u riječima i riječi u gramatici*, Zagreb: Matica hrvatska.
- Silić, Josip / Pranjković, Ivo (2005). *Gramatika hrvatskoga jezika za gimnazije i visoka učilišta*, Zagreb: Školska knjiga.

Vrijednosti rumunjskih prijedloga *în, din, la, de la* i njihovi ekvivalenti na hrvatskom

U našem radu prikazali smo nekoliko općih karakteristika rumunjskih i hrvatskih prijedloga, kao i ograničenja u slučaju padeža i člana imenica u prijedložnim izrazima. Analizirali smo nekoliko značenja prijedloga *în, din, la, de la*, budući da prijedlozi mogu imati više kontekstualnih značenja (unutrašnjost, lokalizacija, smjer, krajnja točka kretanja u prostoru itd.), kao i ekvivalente spomenutih prijedloga u hrvatskom jeziku. U našem komparativnom pristupu koristili smo, uz primjere iz stručne literature, i primjere iz književnih djela pojedinih rumunjskih pisaca prevedenih na hrvatski jezik, kao i vlastite primjere.

Vezano uz padeže, jedna od poteškoća za one koji uče hrvatski može biti to što u rumunjskom jeziku imamo prijedložne izraze *în, la* + akuzativ, dok u hrvatskom postoji prostorna opozicija između akuzativa (dinamičnosti) i lokativa (statičnosti). Što se tiče ekvivalenata u hrvatskom jeziku, prijedlozima *în* i *la* mogu odgovarati ili jedan prijedlog (*u* ili *na*) ili dva prijedloga (*u* i *na*), ovisno o značenjima prijedloga. Također, u rumunjskom ima slučajeva kada izbor prijedloga ovisi o značenju riječi, kao što je to slučaj s imenicama *țară*, kojoj mogu prethoditi prijedlozi *la* ili *în*, s različitim ekvivalentima u hrvatskom (*selo* i *zemlja*) ili *piață*, kojoj mogu prethoditi tri prijedloga u rumunjskom (*în, la, pe*), dok u hrvatskom imamo tri ekvivalenta (*trg, tržnica, tržište*) s jednim prijedlogom (*na*).

Ključne riječi: prijedlozi, padeži, član, rumunjski jezik, hrvatski jezik

